

บทบาทของเซอร์ โทมัส แสคมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ ในการปกครองชวาระหว่าง ค.ศ. 1811-1816

นางสาวปณิธิ เหล็กกล้า

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2765-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROLE OF SIR THOMAS STAMFORD RAFFLES IN GOVERNING JAVA, 1811-1816

Miss Panitee Lekkla

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in History

Department of History

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-53-2765-4

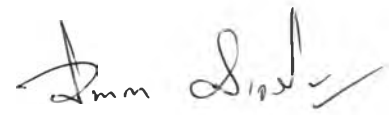
481885

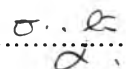
หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทบาทของเซอร์ โทมัส แสตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ ในการปกครองชาว ระหว่าง ค.ศ. 1811-1816
โดย	นางสาวปณิธิ เหล็กกล้า
สาขาวิชา	ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. ชีรวัด ณ ป้อมเพชร
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ คินาร์ บุญธรรม

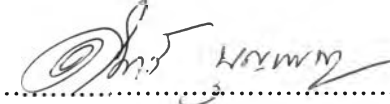
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

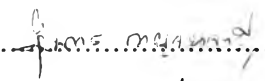

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พิชาดา ยังเจริญ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร. ชีรวัด ณ ป้อมเพชร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ คินาร์ บุญธรรม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นุชกร กาญจนจारी)

..... กรรมการ
(อาจารย์ สุวิมล รุ่งเจริญ)

ปณิธิ เหล็กกล้า: บทบาทของเซอร์ โทมัส แสตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ ในการปกครองชวาระหว่าง ค.ศ. 1811-1816 (THE ROLE OF SIR THOMAS STAMFORD RAFFLES IN GOVERNING JAVA, 1811-1816) อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร.ธีรวัต ฌ ป้อมเพชร, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : อาจารย์ ดินาร์ บุญธรรม, 182 หน้า. ISBN 974-53-2765-4

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาปัจจัยและบริบททางประวัติศาสตร์ของการที่อังกฤษเข้ามาปกครอง เกาะชวา นอกจากนี้ยังมีบทบาทและนโยบายของแสตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ รวมไปถึงทัศนคติและปฏิกิริยา ของคนพื้นเมืองที่มีต่อนโยบายที่แรฟเฟิลส์ใช้ในการปกครองเกาะชวา

จากการศึกษาพบว่า การเข้ามาปกครองเกาะชวาของอังกฤษนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากสงคราม เจ็ดปี และสงครามนโปเลียน ที่ส่งผลกระทบต่อมาสู่ดินแดนในบริเวณคาบสมุทรมลายู และหมู่เกาะอินเดีย ตะวันออก รวมไปถึงการขยายตัวของเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้าระหว่างรัฐบาลอังกฤษที่ เบงกอลกับจีน ซึ่งแรฟเฟิลส์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้รัฐบาลที่ลอนดอนและเบงกอลดำเนินนโยบายเพื่อเข้า มาปกครองเกาะชวา นโยบายที่แรฟเฟิลส์ใช้ในการปกครองเกาะชวาเป็นความพยายามกระตุ้นให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงภายในสังคมชวาจากเดิมที่เคยได้รับความลำบากจากการกดขี่ของเจ้าหน้าที่ดัตช์ และบรรดา ชนชั้นนำในชวา ไปสู่การทำให้ชาวจาามีความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ของอังกฤษ โดยการใช้นโยบายลดบทบาทของผู้นำชาวพื้นเมืองและการนำระบบการปกครองโดยตรงมาใช้ อีกทั้งยัง ยกเลิกการเกณฑ์แรงงาน และที่สำคัญคือการนำระบบการเช่าที่ดินมาใช้ ซึ่งแม้มีการต่อต้านจากบรรดาเจ้า ชาวพื้นเมืองอยู่บ้าง แต่แรฟเฟิลส์ได้ใช้ทั้งมาตรการรุนแรงและการเจรจาเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์และ เพื่อรักษาความสงบภายในเกาะชวาและดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครอง ในส่วนประชาชนแม้จะไม่พอใจ แต่ไม่ได้เกิดการต่อต้านอย่างรุนแรง ในขณะที่ด้วยกันผลประโยชน์ที่อังกฤษคาดว่าจะได้รับกลับไม่ได้ ตามที่คาดหมายไว้ เมื่อฮอลันดากลับเข้ามาปกครองชวา ยังคงใช้นโยบายของแรฟเฟิลส์อยู่บ้างโดย ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ถือได้ว่าการปกครองเกาะชวาของแรฟเฟิลส์เป็นการเริ่มดำเนินนโยบายเพื่อ ตระหนักถึงสภาพของชาวพื้นเมืองมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในสังคมชวาในเวลาต่อมา

ภาควิชา...ประวัติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิติ..... *Thirawat*
สาขาวิชา...ประวัติศาสตร์..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *S.P.*
ปีการศึกษา.. 2548..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *Dinar Boonthong*

4580169122: MAJOR HISTORY

KEYWORD: STAMFORD RAFFLES / JAVA / 1811-1816

PANITEE LEKKLA: THE ROLE OF SIR THOMAS STAMFORD RAFFLES IN GOVERNING JAVA, 1811 – 1816. THESIS ADVISOR: DR. DHIRAVAT NA POMBEJRA, THESIS CO-ADVISOR: DINAR BUNDHAM, 182 pp. ISBN 974-53-2765-4.

This thesis aims to study factors and historical contexts of Britain’s rule in Java. It also studies the role and policies of Thomas Stamford Raffles on Java, together with the views and reactions of the Javanese to Raffles’ administration.

British rule over Java was a consequence of the Seven Years War and the Napoleonic Wars, which affected the Malay Peninsula and the East Indian Archipelago, and also the trading interests of the British in Bengal and China. Raffles played a key role in urging the governments in London and Bengal to annexe Java. Raffles’ policies in Java were aimed at introducing changes into Javanese society, ameliorating the living conditions of Javanese who had suffered from oppression by the Dutch officials and the Javanese elite. Improved living conditions would lead to increased productivity and trade, thus benefiting British interests. The role of the native elite was lessened, and direct rule instituted. Forced labour was abolished, and a land rent system introduced. Any resistance from the Javanese elite was countered by the use of force or a compromise based on mutual interests. The ordinary people had their grievances too, but there was no open resistance. The British on their part did not gain as much as they had hoped to do. When the Dutch returned to govern Java, they retained some of Raffles’ policies, with some adaptations and changes. Raffles’ policies may be said to have been the beginning of an increased awareness of the natives’ living conditions, and the effects of his rule were to result in important changes in Java.

DepartmentHistory..... Student’s signature..... *shis mm*

Field of study...History..... Advisor’s signature..... *D. J. D.*

Academic year...2005..... Co-advisor’s signature..... *Dinar Bundham*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้นั้น ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. ธีรวัต ฌ ป้อมเพชร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำและการตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเป็นกำลังใจให้กับผู้เขียนมาโดยตลอด อาจารย์ คินาร์ บุญธรรม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่กรุณาแนะนำและให้คำปรึกษารองศาสตราจารย์ พิพาดา ยังเจริญ ประธานสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุษกร กาญจนจรีและอาจารย์สุวิมล รุ่งเจริญ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำชี้แนะการแก้ไขประเด็นสำคัญในวิทยานิพนธ์ ขอบพระคุณอาจารย์ที่เคารพทุกท่านทั้งที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมัธยมสาธิต สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา ที่อบรมสั่งสอน ให้ผู้เขียนมีความรู้ และประสบการณ์ที่คืบมาจนบัดนี้

ขอบคุณอภิชา ฌรัฐพร ที่ธิบตี พุทธพล สมชาย เอี่ยมพร ฟินิตยาภรณ์ ที่ให้ความช่วยเหลือผู้เขียนในการตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์ รวมทั้งการมีส่วนร่วมประกอบต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นวิทยานิพนธ์ที่เสร็จสมบูรณ์ขึ้นได้ ขอบคุณแพรว มุ่ย สำหรับความรัก ความเอาใจใส่ที่มีให้กันมาโดยตลอด ชาย พุด เอี่ยม ที่หนึ่ง ป้อง อัน ต้ม พิกฤตม์ เพื่อนร่วมรุ่นที่น่ารักทุกคนที่ทำให้การเรียนปริญญาของผู้เขียนมีความสุขมาก ขอบคุณ พี่โอเล่ พี่ยุ้ย พี่ค่าย พี่ฝุ่น พี่เล็ก พี่ท้อบ พี่แปรม พี่ปฐม คา รวมทั้งพี่น้องชาวประวัติศาสตร์ทุกคน ขอบคุณกำลังใจจากเต้ม เปา ไพภัทร ครูโจ้ พี่ต่วน คีอง ค้อ ทู ปอ คาว เซอริ ที่ยังมีให้กันเสมอจนทำให้ผู้เขียนสามารถประสบความสำเร็จมาจนถึงวันนี้ได้

ขอบคุณเงินทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย ขอบคุณพี่สมพร ที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำต่างๆ ตลอดเวลาที่ศึกษา ที่แดนและเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ และหอสมุดกลางทุกท่านสำหรับความช่วยเหลือในการค้นคว้าข้อมูล เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติประเทศสิงคโปร์(Singapore National Library : NLB) และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดกลางที่ National University of Singapore: NUS และ Institute of Southeast Asian Studies: ISEAS ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการค้นคว้า ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้เขียนได้รับข้อมูลที่มีประโยชน์อย่างมากในการทำวิทยานิพนธ์

ขอบคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มอบโอกาสและความสำเร็จนี้ให้กับผู้เขียน ขอบคุณความตั้งใจ ความพยายาม และความอดทนที่มีส่วนสำคัญในการพาผู้เขียนให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ มาได้จนถึงวันนี้ ขอบคุณพี่เค้ กับน้องเติ้ล สำหรับความช่วยเหลือและความห่วงใยที่มีมาโดยตลอด ท้ายสุดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ บุคคลที่เคารพรักยิ่งที่ให้การสนับสนุน รวมทั้งเป็นแรงผลักดันและกำลังใจที่สำคัญของผู้เขียนเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์.....	3
3. วิธีการศึกษา.....	3
4. ทบทวนวรรณกรรม.....	3
4.1. การศึกษาและการวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์.....	3
4.1.1. งานที่เกี่ยวกับชีวประวัติของแรฟเฟิลส์.....	3
4.1.2. งานเขียนของนักประวัติศาสตร์ที่สนใจบทบาทของแรฟเฟิลส์.....	5
4.2. งานเขียนร่วมสมัยเกี่ยวกับแรฟเฟิลส์.....	6
4.2.1. งานเขียนของแรฟเฟิลส์.....	6
4.2.2. งานเขียนของผู้ที่ร่วมสมัยเกี่ยวกับแรฟเฟิลส์.....	7
4.2.3. พงศาวดารชาว.....	8
5. ขอบเขตการศึกษา.....	9
6. สมมติฐาน.....	9
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 สภาพทั่วไปของเกาะชวาก่อนการเข้ามาปกครองของอังกฤษ.....	11
1. สภาพโดยทั่วไปของเกาะชวา.....	12
2. เขตการปกครองภายในเกาะชวา.....	16
2.1. บริเวณที่เจ้าหน้าที่ของฮอลันดาปกครองโดยตรง.....	17

2.1.1. รัฐสุลต่านบันเต็น.....	17
2.1.2. ปัตตาเวียและบริเวณใกล้เคียง.....	18
2.1.3. เขตปรีอังกัน.....	22
2.1.4. รัฐสุลต่านซีเรบง.....	23
2.1.5. บริเวณชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของชวา หรือปาซีจีร์.....	24
2.2. บริเวณที่เจ้าหน้าที่ของฮอลันดาปกครองโดยทางอ้อม.....	25
2.3. เขตปกครองอิสระ.....	26
3. บทบาทของฮอลันดาในการปกครองชวาก่อนที่อังกฤษจะเข้ามาปกครอง.....	28
3.1. การแทรกแซงกิจการภายในเกาะชวาของบริษัทวีไอซี.....	28
3.2. ปัจจัยที่ทำให้วีไอซีเสื่อมอำนาจ.....	29
3.3. การล้มละลายของบริษัทวีไอซีกับความเปลี่ยนแปลงภายในเกาะชวา.....	31
4. เกาะชวาภายใต้การปกครองของเซอร์มัน วิลเลียม ดานเคลส์.....	34

บทที่ 3 การเข้ามาครอบครองเกาะชวาของอังกฤษและบทบาทของเสดัมฟอร์ด แรฟเฟิลส์

ในการปกครองชวา.....	43
1. สถานการณ์ที่ส่งผลให้อังกฤษมีบทบาทในบริเวณคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะอินเดีย ตะวันออกเฉียงในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 – ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19.....	44
1.1. การแข่งขันระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในดินแดนตะวันออกเฉียงอันเป็นผลมา จากสงครามเจ็ดปี.....	44
1.2. การทำสงครามระหว่างอังกฤษกับฮอลันดาในดินแดนตะวันออกเฉียง.....	47
1.3. ผลกำไรของอังกฤษจากการค้ากับจีน.....	48
1.4. การได้ครอบครองเกาะปีนังของอังกฤษ.....	49
1.5. สงครามนโปเลียนและการยึดเนเธอร์แลนด์ของฝรั่งเศส.....	50
2. ความสนใจเกาะชวาและการดำเนินงานของรัฐบาลอังกฤษในบริเวณคาบสมุทรมลายู และหมู่เกาะอินเดียตะวันออกเฉียงก่อนการยึดครองชวา.....	52
2.1. ความสำคัญของเกาะชวต้อังกฤษที่ลอนดอน.....	54
2.2. ความสำคัญของเกาะชวต้อังกฤษที่เบงกอล.....	55
3. ประวัติโดยย่อของเสดัมฟอร์ด แรฟเฟิลส์.....	57
4. บทบาทของแรฟเฟิลส์ที่นำไปสู่การยึดครองเกาะชวา.....	61

4.1 ความสำคัญของเกาะชวาในสายตาของแรฟเฟิลส์.....	62
4.2 การดำเนินงานของแรฟเฟิลส์นำไปสู่แผนการยึดครองชวา.....	64
5. การยึดครองเกาะชวา.....	66
5.1. หลักการทั่วไปในการปกครองเกาะชวาของอังกฤษ.....	71
5.2. ขอบเขตของอำนาจของแรฟเฟิลส์ในชวา.....	72
บทที่ 4 บทบาทของแรฟเฟิลส์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม.....	75
1. บทบาทของแรฟเฟิลส์ในทางการเมืองการปกครอง.....	75
1.1. การปราบปรามความไม่สงบของดินแดนภายในและภายนอกเกาะชวา ที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ.....	75
1.1.1. การปราบปรามความไม่สงบในดินแดนบริเวณฝั่งตะวันตกของชวา.....	76
1.1.2. การขยายอิทธิพลในนครรัฐยอกยาคาร์ตา.....	77
1.1.3. การขยายอิทธิพลในนครรัฐสุระการ์ตา.....	81
1.1.4. การขยายอำนาจไปในรัฐสุลต่านบริเวณรอบนอกเกาะชวา.....	82
1.2. การบริหารราชการในเกาะชวา การปกครองโดยตรงเพื่อลดอำนาจ ผู้นำชาวพื้นเมือง.....	86
1.3. การพัฒนาด้านการศาลและกระบวนการยุติธรรม.....	91
1.4. การนำระบบการเช่าที่ดินมาใช้ในชวา.....	95
2. บทบาทของแรฟเฟิลส์ทางด้านเศรษฐกิจและการค้า.....	111
2.1. การขยายตัวทางการค้าภายในเกาะชวา.....	115
2.2. การค้ากับจีน.....	118
2.3. การค้าระหว่างชวากับอังกฤษ.....	119
2.3.1. การค้าผ้า.....	119
2.3.2. การค้าฝิ่น.....	122
2.3.3. การค้าเครื่องเทศ.....	123
2.4. การค้าระหว่างชวากับญี่ปุ่น.....	124
2.5. การสร้างเครือข่ายทางการค้าในหมู่เกาะอินเดียนตะวันออก.....	125
3. บทบาทของแรฟเฟิลส์ทางด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรม.....	126
4. สรุปผลการดำเนินงานภายใต้การปกครองชวาของแรฟเฟิลส์.....	132

4.1. นโยบายทางการเมือง.....	132
4.2. นโยบายด้านเศรษฐกิจ.....	133
4.2.1. ผลในด้านหลักการ.....	133
4.2.2. ผลในทางปฏิบัติ.....	133
4.3 ด้านเศรษฐกิจการค้า.....	134
4.4 ด้านสังคมและด้านวัฒนธรรม.....	138
5. ผลจากนโยบายของแรฟเฟิลส์ในการปกครองชาวที่นำไปสู่การเกิดสงครามชาว ใน ค.ศ.1825-1830.....	140
 บทที่ 5 การคืนเกาะชาวให้กับฮอลันดา: ผลกระทบต่ออังกฤษ.....	143
1. สาเหตุการคืนเกาะชาว.....	143
2. การคัดค้านการคืนเกาะชาวให้กับฮอลันดาของแรฟเฟิลส์.....	146
3. ปฏิกริยาของคนในชวาจากการเดินทางกลับอังกฤษของแรฟเฟิลส์.....	147
4. การดำเนินงานของอังกฤษภายในบริเวณหมู่เกาะอินเดียตะวันออกและคาบสมุทรมลายู หลังจากการคืนเกาะชาวให้กับฮอลันดา.....	149
5. บทบาทของแรฟเฟิลส์หลังจากการคืนเกาะชาว.....	150
6. ความสนใจเกาะสิงคโปร์ของแรฟเฟิลส์และรัฐบาลของอังกฤษที่เบงกอล.....	154
7. สรุปการดำเนินงานของอังกฤษหลังจากคืนเกาะชาว – การได้เกาะสิงคโปร์.....	159
 บทที่ 6 บทสรุป.....	162
รายการอ้างอิง.....	166
ภาคผนวก.....	173
อภิธานศัพท์.....	180
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	182

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	แสดงความหลากหลายของประชากรในปีตติยาเวีย21
ตารางที่ 2	แสดงการคิดคำนวณค่าเช่าที่ดินใน ค.ศ. 1814.....107
ตารางที่ 3	แสดงการเปรียบเทียบรายได้จากการเข้ามาปกครองเกาะชวาและ ดินแดนในอารักขาระหว่างดามเคลส์ กับแรฟเฟิลส์.....136
ตารางที่ 4	แสดงการเปรียบเทียบรายจ่ายจากการเข้ามาปกครองเกาะชวาและ ดินแดนในอารักขาระหว่างดามเคลส์ กับแรฟเฟิลส์.....137
ตารางที่ 5	แสดงการเปรียบเทียบรายรับ – รายจ่ายของชวาภายใต้การปกครอง ของดามเคลส์และแรฟเฟิลส์.....138

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปที่ 1 แผนที่แสดงเมืองต่างๆในชวาตะวันตก.....	15
รูปที่ 2 แผนที่แสดงเมืองต่างๆในชวากลางและชวาตะวันออก	16
รูปที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งของเกาะชวา.....	41
รูปที่ 4 แผนที่แสดงเกาะต่างๆในหมู่เกาะอินเดีตะวันตก.....	42
รูปที่ 5 ภาพของแสดมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ วาดโดย จี เอฟ โจเซฟ ใน ค.ศ. 1817.....	57
รูปที่ 6 แผนที่แสดงเส้นทางเดินเรือข้ามมหาสมุทรอินเดียระหว่างเกาะมอริเชียสและเกาะชวาของ อังกฤษ.....	68
รูปที่ 7 แผนที่แสดงการแบ่งเขตการปกครองในเกาะชวา ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19.....	91
รูปที่ 8 รูปปั้นของสแสดมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ที่สิงคโปร์.....	161
รูปที่ 9 นางระบำของชวา.....	174
รูปที่ 10 การแต่งกายของบุรุษในชวาที่เป็นประชาชนทั่วไป.....	175
รูปที่ 11 การแต่งกายของบุรุษที่อยู่ในราชสำนัก.....	176
รูปที่ 12 การแต่งกายของผู้นำชาวพื้นเมืองในชุดต่างๆไป.....	177
รูปที่ 13 การแต่งกายของชาวชวาเมื่อต้องออกไปรบ.....	178
รูปที่ 14 การแต่งกายของสตรีทั่วไปในชวา.....	179